

DAGENS FRÅGOR

Förakt för medsystemer

Ett av de många inslagen i Ebbe Carlsson-affären som med säkerhet kommer att stanna länge i människors medvetande är Anna-Greta Leijons famösa avfärdande av Birgitta von Otters artikel i Aftonbladet med att "hon", dvs von Otter, ju inte har någon position i partiet. Hennes åsikter är således inte värda att tas på allvar!

Anna-Greta Leijons yttrande är dumt, förmätet och odemokratiskt men intressantare. Det avslöjar i själva verket i sin spontana äkthet den socialdemokratiska elitens sätt att se på omvärlden. Tillhör man inte "rörelsen" och naturligtvis än finare, dess partistyrrelse, arbetsutskott eller valplaneringsgrupp så är ens åsikter ointressanta för att inte säga förkastliga.

Det är inte bara den socialdemokratiska Stockholms-eliten som ser på detta sätt på sin omvärld. Samma synsätt finns spritt hos rörelse och fackpampar runt om i vårt land. Hur ofta får inte borgerliga förtroendevalda på alla nivåer uppleva att deras åsikter och förslag möts med ett överlägset förakt av deras (s)-märkta kolleger?

Bakom denna attityd ligger naturligtvis alltför långa maktinnehav, som lett till maktfullkomlighet och självöverskattning, men också en psykologisk känsla av att det endast är socialdemokratisk politik som är "legitim". Det är bara de som företräder folkets intressen. Allt annat är egoism.

Hur passande är det således inte att Anna-Greta Leijon ivrigt påhejad av Bo Toresson och Ingvar Carlsson gör sig själv till det främsta vallokomotivet för att

krossa "egoismen".

Lite eftertanke skulle kanske säga henne att en majoritet av svenska folket inte röstar på socialdemokraterna och således enligt hennes språkbruk är egoister. Liksom att bland alla de medborgare i Sverige som inte har någon "position" men likväl åsikter finns den stora majoriteten av hennes medsystemer. Anna-Greta Leijon var en gång jämställdhetsminister. Hennes förakt för Birgitta von Otters inlägg meriterar henne knappast den posten. Bäst är om Ingvar Carlsson slipper leta bland taburetterna.

Säkerhetstjänsten

I härvan av stora lögnare och små lögnare, av slingrande och nekande att besvara frågor och allmän ovederhäftighet och dåligt omdöme finns ändå en ljuspunkt. Det är den redogörelse som länspolischefen och f d byråchefen Näss gav av säkerhetspolisens verksamhet och vad som hänt med den. Det var han som menade, att om en främmande makt önskat förstöra den svenska säkerhetstjänsten kunde den inte ha gjort det mera effektivt än Ebbe Carlsson. Detta gick in hos lyssnarna. Ebbe Carlsson arbetade ju med stöd av justitieministern Anna-Greta Leijon. Det är hon som åtnjuter statsminister Ingvar Carlssons fulla förtroende.

Men samtidigt var något som sades än mera märkligt. Kanske gick det en eller annan lyssnare förbi, så enkelt var det. Det lät så här: "Jag har hela min tid arbetat för nationen och inte för något parti." Detta måste ha varit skrämmande att höra för vissa maktthavare, för alla dem som

gjort tvärt om, för dem som arbetat för sitt eget partis maktinnehav och därmed för sig själva. De vet naturligtvis att gammal ämbetsmannatradition i Sverige varit — och är lyckligtvis ännu på lägre nivåer än de högsta — att obrottsligt hålla sig till lagarna. Ambassadör Lidboms tes att lagarna är till för partiets bästa och att man kan bortse från dem om man t ex är justitieminister, är naturligtvis ett stöd för regeringen och maktjuntan, men alldeles smakligt kan det just nu inte vara att tillhöra den.

Hur känslig man är på högsta ort framgick omedelbart. Utrikesminister Sten Andersson återgick till den aldrig glömda partisekreterareterminologin och sitt misstänkliggörande av säkerhetstjänsten. Nu riktade han ett direkt, ursinnigt angrepp mot den. Att han valde att anklaga den del av tjänsten, som Näss inte tillhörde, betydde bara att det gick lättare att dra in mordet på Olof Palme i blickpunkten. Varför denna vrede?

Svaret är att Olof Palme lekte med tanken att säkerhetstjänsten skulle direkt underställas regeringen. Men han var intelligent och han förstod, att han själv kunde styra den i alla fall då han så ville. Sten Andersson däremot satte sin lit till den utredning om säkerhetstjänsten, som letts av just Lidbom och som väntades komma fram till det resultat som Andersson önskat och väntat. Men Lidbom såg sig föranlåten att ha en annan mening. För Sten Andersson var detta ett smärtsamt bakslag: säkerhetstjänsten har behållit sin rättighet att tjäna landet. UD kommer fortfarande att se sig tvunget att se till att vissa tjänstemän i vissa ambassader får lämna landet, om de sysselsatt sig med för oss skadlig verksamhet. Hur många tror att Sten Andersson och Pierre Schorri i för-

ening hade behövt handla på samma sätt om de haft säkerhetstjänsten under sin egen kontroll?

Ett moraliskt sammanbrott

Svenskt rättsväsen har denna sommar drabbats av en kris utan motstycke. Grotiska förhållanden inom den högsta ledningen för landets rättsväsen har kommit i dagen. Kronan på verket sattes — hittills — när ambassadören, f d hovrättsrådet Carl Lidbom, ordförande i utredningen om SÄPO, förklarade att Anna-Greta Leijons grundlagsstridiga rekommendationsbrev till Ebbe Carlsson var en "skitsak". Tala om att sätta bocken till trädgårdsmästare!

Det moraliska sammanbrottet har kommit smygande. För var och en som följt utvecklingen inom vårt rättsväsen har det i årtal stått klart att något höll på att gå på tok. Att den socialdemokratiska regimen börjat nonchalera elementära rättssäkerhetskrav och självklara moraliska hänsyn i sin kamp för att till snart sagt varje pris behålla makten har blivit alltmer uppenbart.

Politiken har sina skyddsnät, och en hänsynslös regim kan dölja mycket av sina felsteg. Dessbättre går det inte i längden i ett demokratiskt samhälle med fria media. Sveriges radio och television liksom pressen är värda all heder för att de presenterar sanningen för medborgarna.

Det första tecknet på att rättssäkerheten började svikta under trycket av reaktionerna efter mordet på Olof Palme kom när riksåklagaren gav upp. Det hade varit hans uppgift — före alla andra — att se till

att rättegångsbalkens regler följdes vid utredningen av mordet — nämligen att åklagaren skall ha ledningen av brottsutredningen. Men, som han upplyste i efterhand, han fann detta utsiktslöst därför att polismästaren i Stockholm, Hans Holmér, som egenmäktigt tillvållat sig diktatorisk makt över utredningen, hade så stark förankring i regeringen. Vilken förankring? Jo, han var, som alla andra i toppen engagerade, god socialdemokrat, ett mönster som med all tydlighet avtecknar sig också i Ebbe Carlsson-affären.

Statsminister Ingvar Carlsson förklarade i det tal, där han för sin del inledde valrörelsen att "Sverige är ett rättssamhälle" och lovade att socialdemokraterna skulle "medverka" till att landet skall så förbli. Ordvalet "medverka" betecknar inte något löfte om storslagna insatser. Det är nog bäst för rättssamhället om socialdemokraterna får "medverka" från en blygsammare ansvarsställning än den de nu så illa förvaltat.

Skattefinansierade löntagarfonder

De tre borgerliga partierna har gemensamt deklarerat att löntagarfonderna skall avskaffas om de vinner valet den 18 september. En majoritet av svenska folket är emot fonderna. Ändå verkar det vara en utbredd missuppfattning att endast företagen betalar till dem.

Så är det inte. Alla arbetsgivare — även staten, kommunerna och landstingen — betalar den särskilda ATP-avgiften på 0,2 % på lönesumman. Dessutom betalar statliga och kommunala bolag vinstdel-

ningsskatt. Sammanlagt har stat och kommuner betalat miljardbelopp till löntagarfonderna.

1984–90 betalar t ex Postverket (exkl dotterbolag) in 86 miljoner, Universitets- och högskoleämbetet 42 miljoner och Rikspolisstyrelsen bortåt 47 miljoner. Detta sker samtidigt som regeringen under hot tvingar bankerna att "donera" miljoner till forskningen för att denna saknar medel och polisen inte har pengar nog till sin verksamhet eller modern utrustning.

Sjukvårdskrisen har en komplex bakgrund. De ekonomiska resurserna är en av flera bidragande faktorer. Landstingen med flera hundra tusen anställda drabbas hårt av löneavgiften till fonderna. Landstingens årliga avgifter motsvarar 8 000 starroperationer eller 2 000 höftledsoperationer. Stockholms läns landsting med cirka 60 000 anställda har hittills betalt över 54 miljoner till fonderna och får om de inte avskaffas punga ut med ca 50 miljoner för 1988–90.

Totalt betalar kommuner och landsting 1,5 miljarder till löntagarfonderna 1984–90. Kommunernas årliga avgifter motsvarar 5 000 daghemsplatser eller 1 200 ålderdomshemsplatser. Stockholms stad har ca 60 000 anställda för vilka staden hittills betalt 40 miljoner i extra löneskatt. Stadens kommunala bolag hade t o m 1987 betalt närmare 40 miljoner kronor till fonderna varav cirka 4 miljoner i tilläggspensionsavgift och resten i extra vinstdelningsskatt. För de 16 miljoner staden betalade in 1987 kunde man t ex fått 200 000 hemhjälpstimmar till gamla och handikappade.

Det finns anledning tro att en än starkare opinion mot löntagarfonderna skulle

redovisas om man hade tillgång till en mera detaljerad redovisning av vad varje arbetsgivare betalade in till dem. Inom näringslivet har man rekommenderat att i företagens årsredovisningar på en särskild rad ange hur stor del av kostnaderna som utgöres av löntagarfondsinsatningar. En motsvarande redovisning borde ske inom den offentliga sektorn. Det är mycket stora belopp skattemedel som varje år slussas till fonderna via statliga och kommunala myndigheter och bolag.

Nygamla ord

Det kommer allt fler nya ord in i den socialistiska vokabulären. Nya och nya förresten, för den uppmärksamme läsaren med borgerliga värderingar verkar socialdemokraternas nya ord som en senkommen upprepning av vad exempelvis moderaterna sagt tidigare.

Ökat lokalt ansvar, föräldra- och elevinflytande, rätt att välja skola och gåvoböcker låter alltsammans som om det tagits direkt ur redan befintliga politiska program och inte ur en ny socialdemokratisk skolproposition.

Lägger man till detta också uttalandet att skolministern numera ser ovanstående frågeställningar som hjärtefrågor så verkar landets elever gå en ljus framtid till mötes.

Men nej, så väl är det inte att skolministerns proposition betyder att socialdemokraterna har tänkt om och att den mode-

rata skolpolitiken vunnit gehör också hos Bengt Göransson — visserligen med flera års inkubationstid, men ändå.

Sanningen är nog i stället den att ministern talar med två tungor. Å ena sidan förledande ord om förändringar — å andra sidan en massiv ovillighet att se till att förändringarna genomförs.

Ta till exempel statsbidragen till skolan, den tvångströja som förhindrar det mesta. Åt dem har ministern gjort mycket lite och i propositionen är han alldeles tyst.

Bengt Göransson har talat väl om betyg också. Inte översvallande, men väl tillstått att de får finnas kvar tills vidare. Hemläxor kan han också acceptera — något som inte alla hans politiska meningsfränder oreserverat ställer upp på. Har dessa åsikter då avsatt några spår, mer än just uttalandena? Knappast. Valet mellan särskild och allmän kurs i B-språk på högstadiet avskaffas. Göransson gör ingenting.

Valfriheten är det område där omtänkandet satt minst spår. Visst är det bra med variationer inom den allmänna skolans ram, men för att få till stånd reell valfrihet krävs att man går ännu längre. Varför inte ge fler en chans att utnyttja de fristående skolor som trots allt finns?

Det kan inte vara helt fel att undra om inte skolministerns proposition är ett försök att skaffa fram gångbara svar i skolpolitiska frågor för att tillfredsställa väljarna i den pågående valrörelsen — men utan att egentligen lova något.

Det borde vara tankeväckande, tycker man, att skolministerns åsikt om vad väljarna vill ha i så mycket liknar moderat politik.

Idétorka

Ingvar Carlsson har med all sannolikhet en del egenskaper som uppskattas inom rörelsen. Han är en ihärdig försvarare och förvaltare av hela det traditionalistiska draget inom socialdemokratien. Således hyllar han Erlander, Palme, ATP och enhetsskolan. Han är ett barn av rörelsen. Han är intellektuellt fångad av rörelsen. Men han leder den inte.

Men väljarna lämnas inte helt i sticket. Som alla i motsvarande position vet han att han förväntas leda. Det finns människor som vill höra den socialdemokratiske visionen formuleras, diskuteras och bevisas. Och i en demokrati kan det ju dessutom vara av visst politiskt – kanske till och med intellektuellt – intresse att olika visioner bryts mot varandra.

Om det senare var syftet med den bok Ingvar Carlsson nyligen givit ut kunde han lika gärna låtit bli. Med den hurtiga valarbetarrubriken "Idéer som bär" och med den pretentiösa underrubriken "erfarenheter och tankar om framtiden" vill – får man förmoda – statsministern ge en ideologisk vardagskompott.

Inte på en rad behandlar Ingvar Carlsson något av det som i den klassiska – men alltid lika aktuella – ideologiska debatten har gått mot sin renässans, inte minst i Sverige. Staten och individerna, makten över det offentliga och över vardagen, rättsstaten; inget förtjänar den

svenske statsministerns uppmärksamhet.

Statsministern har försökt förut. I Jan Troells uppmärksammade film Sagolandet förklarade Carlsson träffande att "even in a small country like Sweden, we need a freedom-debate every ten year or so". Det var just den debatten han några år tidigare avverkade som "frihetsminister", får man förmoda.

Den enskilda äganderätten, ett av de mest uppenbara fundamenten för den västerländska civilisationen och för demokratin som vi känner den, avfärdade Carlsson i ett penndrag till förmån för en marxistiskt inspirerad medborgarrätt. Inflytande över inte bara samhällets styrelse, utan framför allt över vardagens utformning, barnens uppfostran, utbildningens kvalitet, skall gå via de politiskt valda och inte över egna ansträngningar och egna beslut.

I sin bok, skriver Ingvar Carlsson sin – och Svenska Kommunalarbetsförbundets – tolkning av den offentliga sektorns egen Höga Visa. Med farbroderlig ton beskriver statsministern sin och sitt partis omsorg över alla de små i samhället, alla de som kan förverkliga sig och sina familjer bara genom politikernas utsträckta hand. Det är kollektivismens renodlade idé som statsministern klär i ord. Om de bär eller inte brukar bero på vilken sida man står. På maktens eller människornas. Ingvar Carlssons utsikt kan bara vara maktens.